

שיהיה שם שמים מתאהב על ידיך

על עבודת המידות לאור דמותו של הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

מטרות:

1. לקרב את המשתתפים אל דמותו של הרצי"ה ומידותיו, לחבבו עליהם ולעודדם לדבוק בדרכיו.
2. לעודד את המשתתפים להתבונן בעין טובה במידותיהם הטובות, ומתוך כך לחזק את תחושת הערך העצמי והדימוי האישי.
3. לעורר בקרב המשתתפים רצון להתקדם בבניין המידות.
4. להציע למשתתפים "כלי" להתקדמות מעשית בעבודת המידות.

רציונל:

הרב צבי יהודה זצ"ל היה בעל מידות תרומיות מעוררות כבוד והשראה. מתוך אהבת ישראל עצומה ואצילות נפש, נהג הרב צבי יהודה בכל אדם ברגישות ובהתחשבות, ביושר ובצניעות, בענווה ובסבלנות, בחסד ובצדקה. הרב אף ניחן במידות של כוח וגבורה, ושם דגש מיוחד על שמירת הלשון.

הרב צבי יהודה חינוך למידות טובות הן בדרך של דוגמה אישית והן בדיבור ישיר בשיעוריו. לדוגמה: הרב היה גמיש מאוד בתהליכי הלימוד של תלמידי ישיבת מרכז הרב, אולם עניין אחד היה הכרח - מדי יום, במשך חצי שעה, החל מן השעה 12:45, הקפיד הרב שכל תלמידי הישיבה יעסקו בלימוד הלכות "שמירת הלשון".

על פי תפיסתו, כל יהודי, כל תלמיד חכם, צריך לשאוף שיהא שם שמים מתאהב על ידו, ואין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון, נאה במעשיו (רמב"ם, הלכות תלמוד תורה). אדם שלומד תורה, דיבורו בנחת ומשאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרות? אשרי מי שלמד תורה, אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה, ונמצא שם שמים מתקדש (יומא).

הרב האמין כי תיקון המידות מהווה בסיס לבניית איש אמונה. וכך הוא כותב: "דרך ארץ קדמה לתורה" [...] מידות קודמות למצוות, הדרך ארץ המוסרי קודם ויסוד לתורה [...] המידות הן עצם יסוד אופי האדם, אחר כך אמיתות מתבררת מתוך התבוננות בתורה" (שיחות הרצי"ה, וירא).

הפעלה זו נועדה לקרב את בני הנוער הצעירים שלא זכו להכיר את הרב זצ"ל בחייו אל דמותו, ולעודדם לדבוק בדרכיו.

עזרים:

- חבילת סוכריות טופי
- פרקי אבות
- **נספח 1:** "מה המידה שלי?" - דף משימה אישי, כמספר המשתתפים
- **נספח 2א':** קטעי מקורות מפרקי אבות (תלוי בכיתה וברצונו של המנחה), כמספר הקבוצות
- **נספח 2ב':** "מידות בציורים", כמספר הקבוצות
- **נספח 2ג':** סיפורים על מידותיו של הרב צבי יהודה, כמספר הקבוצות
- **נספח 2ד':** שמות המידות, כמספר הקבוצות
- **נספח 2ה':** טבלת ריכוז "איזוהי המידה" - שנים עשר דפים, כמספר הקבוצות
- **נספח 2ו':** "על עבודת המידות לאור דמותו של הרב צבי יהודה קוק זצ"ל" - דפי סיכום, כמספר המשתתפים (המלצה)
- **נספח 3:** פתקי "העצות הטובות"
- מכשירי כתיבה, דבק/סיכות משרדיות, מספריים
- חמישה עשר דפים בגודל A3

מהלך ההפעלה

שלב א: מליאה

- המנחה יחלק למשתתפים סוכריות, ויבקש מכל משתתף לומר בסבב, לפני ברכת "שהכול" ואכילת הממתק, משהו טוב על מידותיו האישיות. אחר כך יתבקש המשתתף להשליך את עטיפת הממתק ולומר (בלחש או בקול רם) מידה שאותה הוא מעוניין לשפר או לתקן.
- המנחה יחלק למשתתפים דף משימה אישי - "מה המידה שלי?" (נספח 1), ויבקש מהם לבצע את המשימה המצורפת.
- המנחה יבקש מן המשתתפים המעוניינים בכך לשתף את המליאה בתחושות, מחשבות ותובנות שעלו בעת השלמת המשימות.

להלן דוגמאות לשאלות המאפשרות שיתוף:

- כיצד הרגשתם בעת הסימון על הסולם?
- איזו קושי עלה במהלך הסימון על הסולם?
- האם התחדש לכם דבר מה על אודות עצמכם?

שלב ב: קבוצתי

המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות 4-5 משתתפים, וייתן לכל קבוצה את הנספחים הללו:

נספח 2א': פרקי אבות מלווים במראי מקומות או ליקוטים מפרקי אבות

ליקוטי מקורות מפרקי אבות

פרק א, משנה יח	פרק ד, משנה א; ו, משנה ד
פרק א, משנה יב; פרק ה, משנה טז	פרק ד, משנה א
פרק ב, משנה יד	פרק א, משנה יז
פרק ד, משנה ד	פרק ב, משנה ז
פרק ב, משנה ט; פרק ה, משנה יט	פרק ה, משנה ז
פרק ה, משנה י; פרק א, משנה ב	פרק ב, משנה י

נספח 2ב': "מידות בציורים"

נספח 2ג': סיפורים על מידותיו של הרב צבי יהודה

נספח 2ד': שמות המידות

נספח 2ה': "איזוהי המידה"

המנחה יבקש מן הקבוצות לקרוא בעיון את הסיפורים השונים, להתבונן בציורים, לעיין במשניות/ בדף המקורות, ולהתאים **סיפור-ציור-אמרה**.

הערה למנחה:

- בחט"ב - יש לתת למשתתפים לגזור, להדביק וליצור את ההתאמה בנספח 2ה'.
- בחט"ע - מומלץ לגזור מראש את החלקים ולתת לתלמידים את החומר מוכן. התלמידים רק יתאימו בין החלקים בנספח 2ה'.

שלב ג: מליאה

- שאלות לבירור ולדיון:
- 1. מהן, לדעתך, המידות החשובות ביותר?
- 2. האם מספיק לרכוש שתיים-שלוש מידות טובות, ובהן להעמיק?
- 3. האם כל אחד יכול להעפיל אל מידותיו של הרב צבי יהודה?
- 4. מה צריך לעשות בשביל להתקרב לכך?

- המנחה יחלק למשתתפים כרטיסים שבראשם כתובות מידות (נספח 3). הערה: אם כל מידה מופיעה יותר מפעם אחת, יש לחלק את המידות באופן מסודר, כך שבעת העברת הכרטיס בסבב, משתתף לא יקבל פעמיים את אותו כרטיס.
- המנחה יבקש מכל משתתף לרשום עצה אישית להתקדמות בבניית המידה שלפניו.
- לאחר דקה או שתיים המנחה יבקש מכל משתתף להעביר את כרטיסו לחבר שיושב לימינו.
- המנחה יחזור על סדרת פעולות זו 3-4 פעמים, על פי בחירתו.
- המנחה יתלה על קירות החדר דפי A3, על כל דף ירשום בגדול מידה אחת.
- המנחה יבקש מכל משתתף להקריא בקול את העצות הרשומות בפתק שלו. המנחה ירשום את העצות בדפי A3 במידה המתאימה.
- המנחה יחלק למשתתפים פתקים ריקים, ויבקש מהם להסתובב בחדר, לקרוא את העצות השונות, לרשום לעצמם מידה שהיו רוצים לרכוש או לשפר, ולהעתיק לפתק שלהם עצות שעשויות להועיל להם.
- המנחה יציע למשתתפים לתלות את הפתק מעל מיטתם או לשמרו בארנקם, ומדי פעם להתבונן בו ולהיעזר בו.
- המנחה יערוך סבב ויבקש מן המשתתפים לשתף את המליאה בתובנה, מחשבה, חידוש או רעיון שהתעוררו בו במהלך הפעילות.
- המלצה: המנחה יחלק למשתתפים חוברת מסכמת - נספח ו'.

נספח 1: מה המידה שלי?

התבונן בעצמך ב"עין טובה"!
באילו מידות התברכת?
אילו מידות רכשת לעצמך במהלך שנותיך?
סמן מידות אלו על הסולם שלפניך.
(באפשרותך להוסיף מידות כרצונך במשבצות הריקות)

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

שמחה
יושר
טוב לב
סבלנות
התמדה
ענווה
עין טובה
עקביות
גבורה
הסתפקות במועט
אהבה
רגישות
נדיבות
זריזות

נספח 2א': אמרות מפרקי אבות

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
על שלושה דברים העולם עומד:
על הדין ועל האמת ועל השלום.
(אבות א, יח)

רבי אליעזר אומר: יהי כבוד
חברך חביב עליך כשלך, ואל
תהי נוח לכעוס.
(אבות ב, י)

ארבע מידות באדם.
האומר שלי שלי ושלך שלך -
זו מידה בינונית [...], שלי שלך
ושלך שלך - חסיד. (אבות ה, י)
על שלושה דברים העולם עומד:
על התורה ועל העבודה ועל
גמילות חסדים.
(אבות ה, י, אבות א, ב)

מרבה צדקה - מרבה שלום.
(אבות ב, ז)

הלל אומר:

הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב
שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות
ומקרבן לתורה. (אבות א, יב)
כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל
הדבר - בטלה האהבה.
ושאינה תלויה בדבר -
אינה בטלה לעולם.
(אבות ה, טז)

רבי לויטס איש יבנה אומר:
מאד מאד הוי שפל רוח.
(אבות ד, ד)

בן זומא אומר: [...] איזהו עשיר?
השמח בחלקו. (אבות ד, א)

כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל,
מים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן.
(אבות ו, ד)

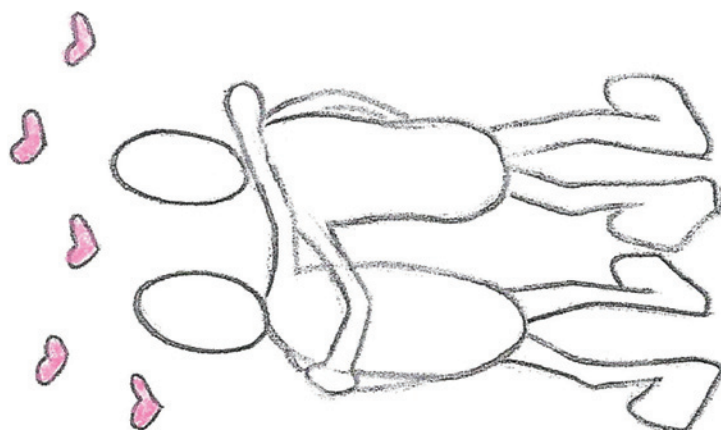
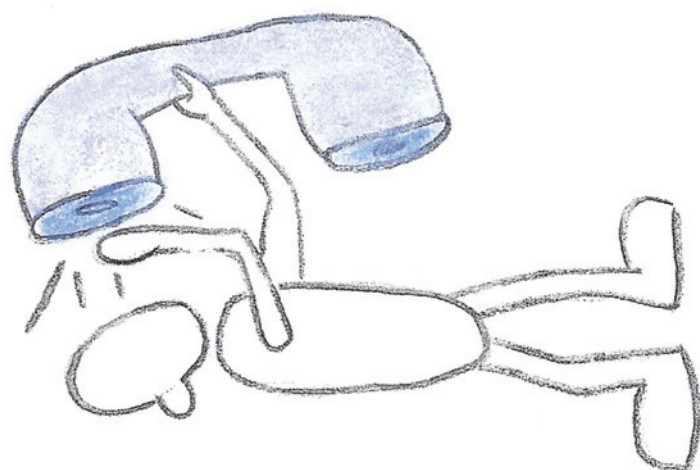
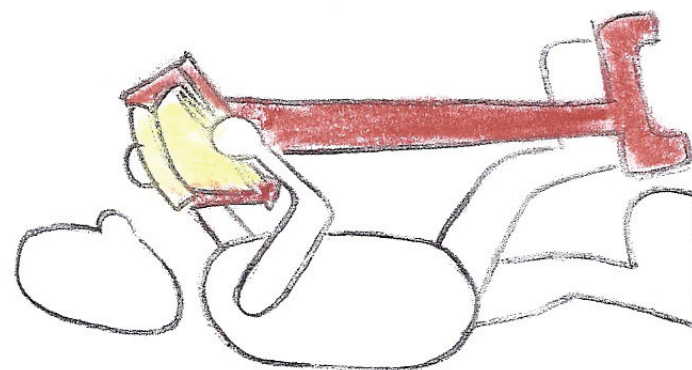
בן זומא אומר:
[...] איזהו גיבור? הכובש את יצרו.
(אבות ד, א)

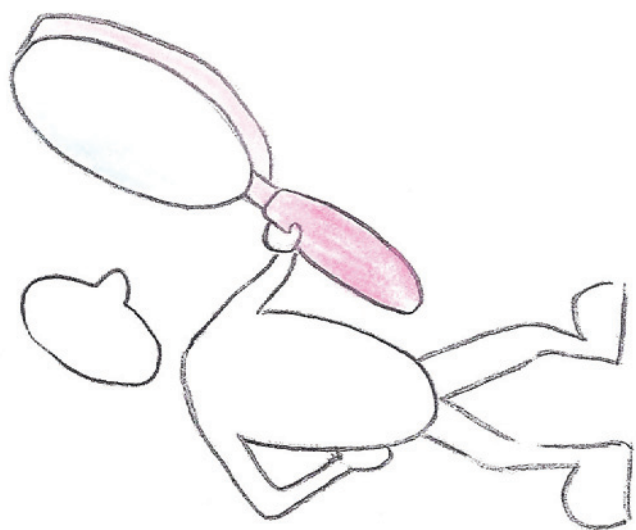
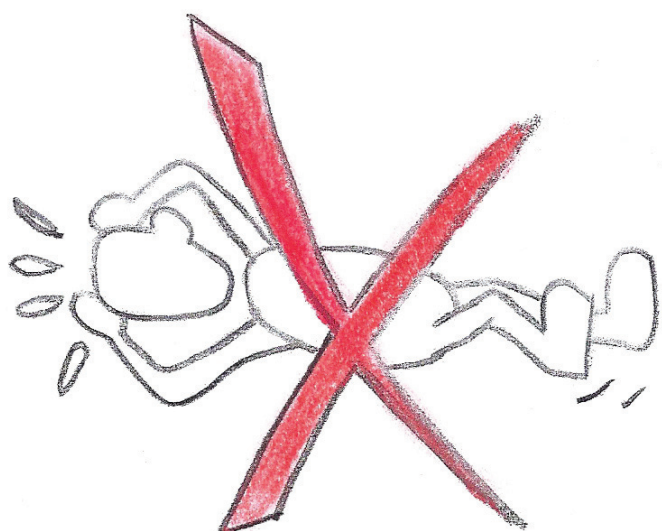
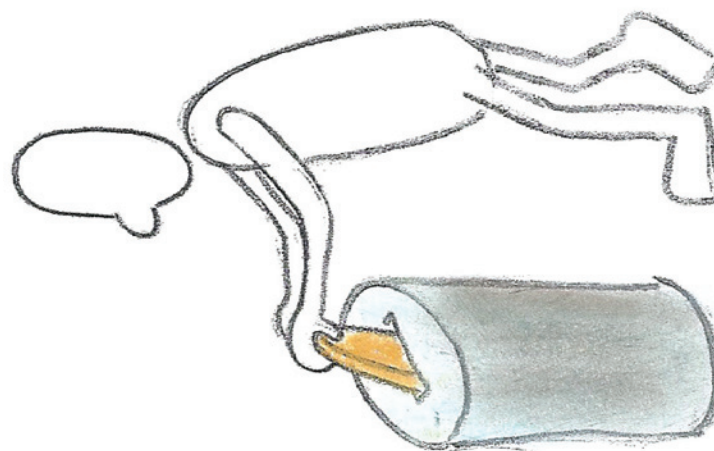
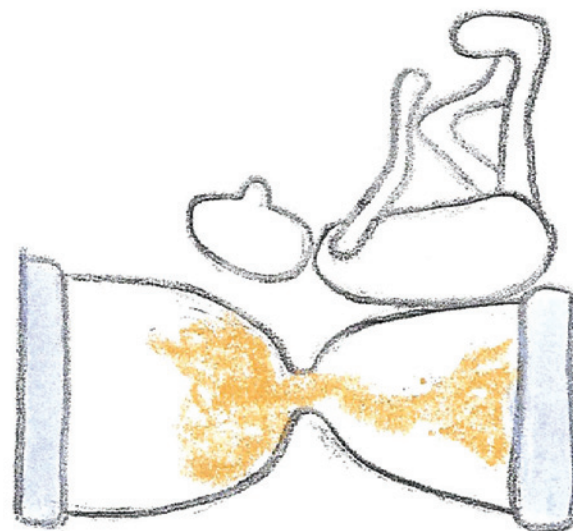
רבי אלעזר אומר:
הוי שקוד ללמוד תורה [...], ודע
לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל
מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך.
(אבות ב, יד)

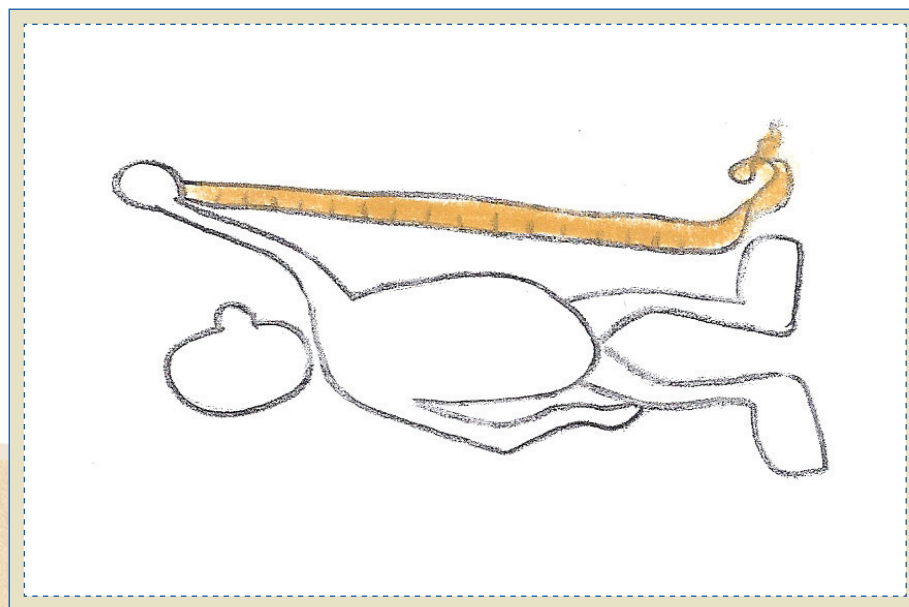
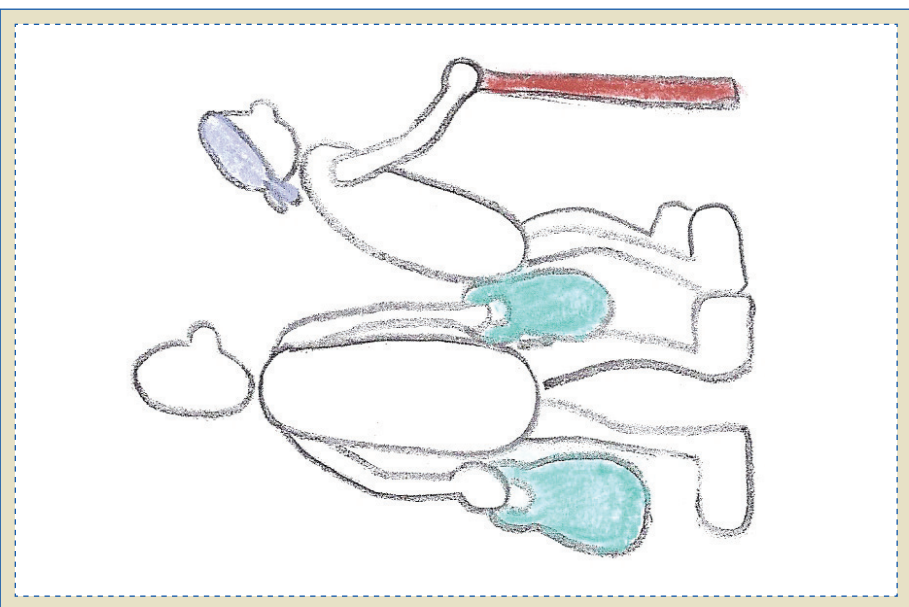
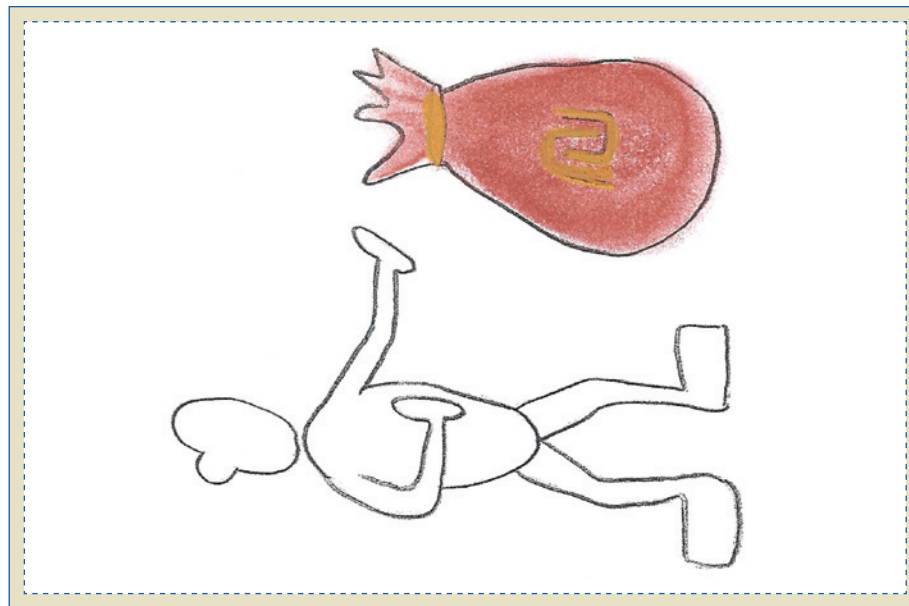
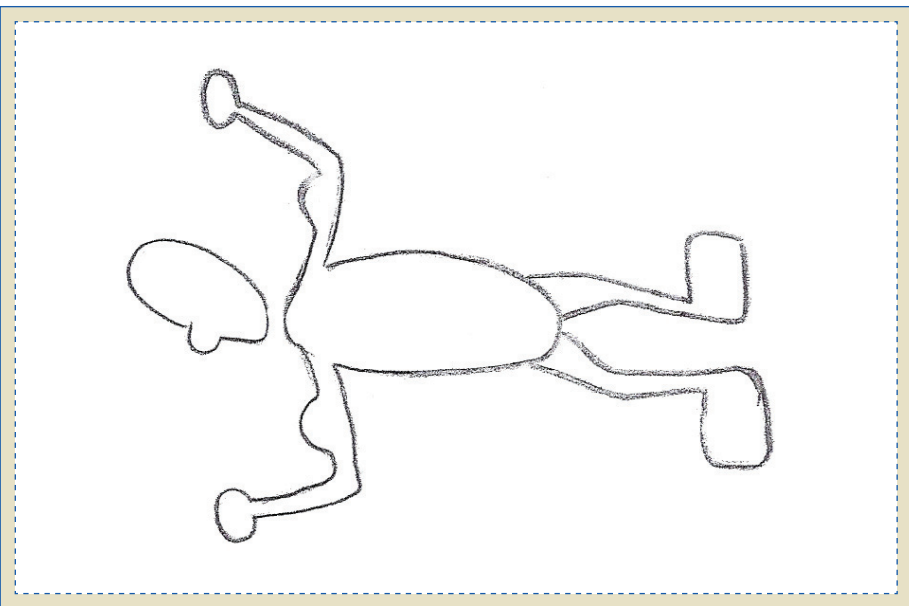
אמר להם: צאו וראו איזהו דרך ישרה
שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר: עין טובה.
(אבות ב, ט)
כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו - מתלמידיו
של אברהם אבינו [...] עין טובה ורוח נמוכה.
ונפש שפלה. (אבות ה, יט)

שמעון בנו אומר: [...] וכל המרבה
דברים מביא חטא.
(אבות א, יז)

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם.
החכם [...] ואינו נכנס לתוך דברי
חברו. ואינו נבהל להשיב.
(אבות ה, ז)

נספח 2: מידותיו של הרב צבי יהודה

ביתו

החדר המרכזי שבו נערכו השיעורים, היה מלא וגדוש בספרים מהרצפה עד התקרה. הריהוט שבבית היה הריהוט שאותו רכשה אשתו, ומאז לא הוחלף.

עם חלוף השנים הלך הריהוט והתבלה.

הרב חי בצמצום רב והייתה לו התנגדות עזה לכל מה שנראה בעיניו כמותרות. בפינת החדר עמדה הספה השבורה והבלויה, שבעבר ישנו עליה מגיבורי ישראל בימי המחתרות. על השולחן עמדו מכשירי כתיבה בכוס פלסטיק פשוטה.

מוסיף הרב דב ליאור: הרב צבי יהודה הסתפק במועט. חי בצמצום רב והשתמש רק בהכרחי לחיים. הוא לא הסכים שיסיידו מחדש את ביתו. פעם, כשחלה ונזקק לאשפוז, ניצל מנהל הישיבה הרב שמעון קליין את היעדרותו, והכניס פועלים שיסיידו את הבית וינקו אותו.

סיפר הרב איתן איזמן: מעשה בפרופסור לפילוסופיה, גוי מחוץ לארץ, שנאמר לו שאם חפץ הוא לפגוש מישהו בדמות אחד הנביאים [...] שיבוא לארץ ישראל ויחפש את הרב צבי יהודה קוק.

במשך שבוע שלם בא לרצי"ה, שהקדיש לו מזמנו ולמד אתו. הגוי התפעל מהרב [...] היה אז חורף קר מאוד בירושלים, והפרופסור קפא מקור בביתו של הרצי"ה. לפני שנסע לארצו, קנה כאות תודה והוקרה תנור חשמלי, וביקש שאביא לו אותו. שאל אותי הרב מה לעשות עם התנור. תמתי: "מה פירוש מה לעשות? - להשתמש".

אין לי כלום משלי

מידת ענווה עצומה הייתה לרב צבי יהודה. היה חוזר ואומר שמשל עצמו אין לו כלום, הכול מאביו. מרוב ענוותנותו, לא הכירו אנשים רבים את גדלותו בתורה. אף תלמידי הישיבה, אלה שלא השתתפו בקביעות בשיעוריו, לא זכו להכירו כגדול בתורה.

בישיבה הישנה שב"בית הרב" היה יושב על הספסל האחרון בבית המדרש.

היה מתייפח בבכי כתינוק על שטועים בו במה שאין בו, וכן על שחושבים כי בקי הוא בתלמוד הירושלמי משום שהזכיר פה ושם גמרא משם.

כשראה כרטיסי נסיעה של אוטובוס על הרצפה, היה מרימם בעצמו בלא לחוש לכבודו, כדי שהמנקה לא יצטרך לטרוח ולהרים.

(הוא היה אומר, עמ' 18)

מדבריו:

המידה היסודית של ישראל ענווה [...] ביסודות האומה מונחת הענווה: באברהם, גרעין האומה [...] "ואנכי עפר ואפר", במשה, תחילת היותנו לעם בהופעת התורה - "ונחנו מה", והשיא, בהופעת מלכות ישראל, דוד המלך: "ואנכי תולעת ולא איש". "אמר להם הקב"ה לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני". הקב"ה "רוצה בעמו" מתוך שהם ענווים לפניו. בתהילים קמט: "כי רוצה ה' בעמו, יפאר עוניהם בישועה".

(מתוך התורה הגואלת ח"ד, עמ' קסה)

מדבריו:

גדלות בתורה, ודבקות בתורה, ושקידת התורה - זוהי שליחותינו ההיסטורית האלוקית בדורותינו.

מתוך שאיפת הגדלות בתורה, ובניין גאונים וצדיקים בישראל, ומורי הוראה בישראל, מתוך ריבוי שקידת התורה ועמל התורה בכל חלקי התורה, מתוך כך, צריכה להתגלות התפארת הגדולה של קידוש השם הגדול.

מזהה ספרים עלומים

סיפר הרב אליעזר מלמד: לאחר השואה, כשהובאו לבית הספרים הלאומי ספרים שניצלו מבתי המדרשות ובתי הכנסיות שבאירופה, פעמים רבות היו הספרים חסרים את שערי הפתיחה, ונתרו ספרים אשר הספרנים והמומחים השונים לא הצליחו לפענח את שם הספר ומחברו. היו מביאים את הספרים הללו לרצי"ה, שהיה בקי באלפי ספרים, וכשרפרף בדפיהם, ידע מזיכרוננו לומר מהו הספר ומיהו מחברו.

גם בעת מחלה מעיינים

הרב יוסף בדיחי, משמשו בקודש של הרצי"ה: באחד הימים שכב רבנו על מיטת חוליו כשהוא סובל מייסורים נוראיים. כדי להקל במעט את ייסוריו, ניגשתי בחרדת קודש והצעתי: "אולי אפשר לתת לכבוד הרב ספר לעיין?". התשובה הייתה בנעימות וחרף הכאבים הנוראיים: "אני מעיין!" השתהיתי מעט, ונוכחתי שהייסורים מתגברים ומחריפים. אזרתי אומץ וניגשתי בחרדה גדולה והצעתי שוב: "אולי אפשר לתת לכבוד הרב ספר לעיין?". הרב ענה בקול ובצורה חד משמעית: "אני כולי עיין!".

(הוא היה אומר, עמ' 29-31, 35)

הרב צבי יהודה תלה בישיבה מודעה המחייבת לימוד ספרי החפץ חיים לפני תפילת מנחה. באחד הימים הכריז, שמי שדיבר לשון הרע, שלא יעז להיכנס לביתו באותו יום.

(בדרך התורה הגואלת, ישיבת "מרכז הרב" בקריית משה, שיעורי הרב לתלמידי הישיבה)

מדבריו:

לביטוי שמירת הלשון יש מובן של המְתָנָה, כמו "ואביו שמר את הדבר" [...]. צריך קצת התעכבות, כאשר עולה איזה דיבור על הדעת, אין הכרח לפטפט מיד [...]. ברגע. בריא מאד להתאפק ולהתגבר [...]. אולי בינתיים יבוא קצת שכל... הרגל פטפטנות ללא שמירת הלשון בכל מיני מקצועות ובכל מיני אופנים, בין אדם לחברו ובין אדם לה' [...]. אין קץ כמה מתלכלכים בזה. (שיחות הרב צבי יהודה, מצורע, סדרה ב)

תיקון תמידי

סיפר הרב אלי סדן: לאחר מספר פעמים שחזרנו על ספר "שמירת הלשון" בשעת הצהריים, ניגשנו לרב ושאלנוהו אם אפשר ללמוד ספר אחר. ענה הרב בשאלה: "האם כבר אין לכם מה לתקן בשמירת הלשון?!".

אוזן שלא שמעה

סיפר הרב דוד חי הכהן: פעם בא לבקר את רבנו עיתונאי הנחשב לאנטי דתי על מנת לראיינו. תוך כדי שיחה אמר דברים לא ראויים על דתיים, ושאל שאלה מתריסה. הגיב הרב ואמר: "אינני שומע". שאל העיתונאי את השאלה בקול רם יותר, ושוב אמר לו הרב: "אינני שומע". והעיתונאי מגביה את קולו וחוזר על שאלתו בצעקה, ועדיין הרב בשלו: "אינני שומע". התלמידים, שהמתינו באותה עת בחוץ לתחילת השיעור, שמעו את הקולות הרמים הבוקעים מהחדר, ולא הבינו מה פשר הצעקות בבית הרב. כך חזר הדבר ונשנה כמה וכמה פעמים, המראיין צועק, והרב טוען שאינו שומע, עד שלפתע קלט העיתונאי שאין כאן בעיה פיזית טכנית, אלא שכאשר משמיעים נאצות, גידופים וחרפות - אוזנו של הרב נאטמת והוא איננו שומע.

(הוא היה אומר, עמ' 69-70)

מדבריו:

מרגלא בפומיה דהרב צבי יהודה: "הלל אומר: הוי מתלמידי של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". הלל לא אמר: אוהב את הבריות כדי לקרבן לתורה, אלא: "אוהב את הבריות". זהו ערך חשוב מאוד מחמת עצמו, לא לצורך משהו אחר. מי שאוהב את הקב"ה, ודאי שהוא גם אוהב את בריותיו. מלבד זאת, יש ערך חשוב מאוד לקרב את בריותיו של הקב"ה לתורתו.

(בדרך התורה הגואלת, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ביתו פתוח לרווחה)

חברות שכזאת**סיפר הרב זלמן מלמד:**

הרב אהב אותנו מאוד, השפעתו עלינו הייתה עצומה, ואנחנו הערצנו אותו. יחד עם זאת, הוא היה גבוה מעלינו ברוח. גם הפער בגיל היה משמעותי מאוד. בתקופה הראשונה להיותי בישיבה, האווירה הייתה טובה מאוד, ובכל זאת הייתה לי תחושת בדידות.

סיפרתי את תחושותיי לרב צבי יהודה, אמרתי לו: "אינני יודע מה לעשות. אני אוהב מאוד ללמוד, אוהב את הישיבה ואוהב את הרב, אך אין לי מספיק חברים". אמר לי הרצי"ה: "מה הבעיה? אנחנו נהיה חברים. אני אספר לך את שמעיק עליי, אתה תספר לי את שמעיק עליך". הדבר הרגיעני ושימח מאוד את לבי.

(משמיע ישועה, עמ' 458)

מספר הרב חיים דרוקמן:

"תורת אמת הייתה בפיהו" - כל מי שהכירו למד לדעת שהוא אמר בדיוק מה שחשב, וחשב מה שהוא אמר. אמת מוחלטת הייתה בפיו, וזה היה אחד הצדדים שכל כך משכו באישיותו. צעירים ומבוגרים מכל הגוונים נמשכו אליו, מפני שידעו שאמת בפיהו. לא היו אצלו שום חשבונות צדדיים: האמת נאמרה במלוא עוצמתה. מעולם לא עיוות את הדברים מתוך חשבון קטנוני כלשהו, משום "מה יאמרו". (משמיע ישועה, עמ' 395)

מדבריו:

ארך אפים היא סבלנות, בניגוד לרגזנות, שהיא חולשת נפש, חולשת דעת וחולשת עצבים [...] לא רק בין אדם לעצמו אלא גם בפגישות בין אדם לחברו יש צורך בסבלנות [...] אבל מידת ארך אפים היא הרבה יותר מאשר סבלנות במובן הפשוט [...] זו מידה אלוקית נוראה ואימה, זו גבורתו של הקב"ה המקיפה שמים וארץ [...] "הסובל ומעלים עין מסוררים" [...] המידה האלוקית הזו היא יסוד לסבלנות במובנה האנושי המצומצם והרגיל.

(הרב אבינר, שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה)

לרקוד עם רגל כואבת

הרב זלמן מלמד מספר:

כשיצא הרב מבית החולים לאחר הניתוח, בא לנוח בבית גיסו הרב נתן רענן שב"בית הרב". הוא לא יכול לצעוד על רגלו, ובקושי יצא מהחדר. הגיע ליל יום העצמאות, ולפתע הרב קם, ירד ממיטתו והתכוון לרדת לריקודים במרכז העיר. אחותו, הרבנית בתיה-מרים, ביקשה שלא ילך, אך הוא לא שעה לדבריה, וירד לרקוד כאילו אין כל בעיה. הלכתי לידו, והחזקתיו שלא ינתר, כי חששתי שתנועה חזקה תגרום נזק חמור לרגל. אך הוא רקד במלוא כוחותיו בשמחה על עצמאותנו. כזה היה כוח הגבורה שלו, למעלה מן הטבע. (משמיע ישועה, עמ' 401)

חברים באו לגור אתי

סיפר הרב אליקים לבנון: למשפחה עם שתי בנות מבאר שבע היה חסר כסף לתשלום שכר הדירה, והם הוצאו מביתם. המשפחה נותרה חסרת כול, וכך הגיעה לירושלים. שמע עליהם הרצי"ה והכניסם לביתו. במשך תקופה ארוכה התגוררו האנשים בביתו, בישלו ואכלו במטבח והתנהגו כבני בית. הרב הציגם כחברים שבאו להתגורר עמו, וחלק להם כבוד רב. (הוא היה אומר, עמ' 14)

מדבריו:

הלב הוא מרכז מירוץ הדם, מרכז זרם החיים, מרכז המציאות החיונית שבאדם, הלב הוא עצם האדם. לב טוב הוא שורש הטוב שבאדם, והוא מתגלה בכל מהלך החיים של האדם. אדם עם לב טוב הוא אדם טוב, שהטוב ממלא כל עצמיותו, "כל עצמותי תאמרנה" [...] על כל פנים, מתוך אור התורה, מתוך קדושת התורה, צריכה להתגלות החיוניות של לב טוב - טוב טבעי, טוב של טבע.

(הרב אבינר, שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה)

להביט מבעד לקליפות

סיפר ר' ישראל גולדברג: בחור ישיבה שהיה קשור לרצי"ה נסע להודו, ושב ארצה עם קוקו בשער ושרשראות לצווארו. הוא ניגש לבקר את הרצי"ה ובידו ספר של עבודה זרה העוסק בתורות המזרח ובו ציורים שונים של הבודהא. הוא הושיטו בהתלהבות לרצי"ה ואמר: ראה איזה ספר חשוב ועתיק הבאתי, בן אלפי שנים, עתיק יותר מהתורה. כל הנוכחים נדהמו מעוזת המצח של הבחור, בהביאו ספר עבודה זרה, וחשבו בלבם שיש לסלקו מיד מהבית, אך הרב כלל לא התרגש. בשקט ובשלווה הוא דפדף בספר ותוך כדי זה אמר באדישות ובביטול: "באמת? דברים חדשים, שלא ראינו כמותם, ולא שמענו כמותם... הרי כל הדברים בספר אין להם כל יסוד, כל הנאמר הם המצאות חדשות...". בדרך זו הוציא הרב לבחור את תחושת ההתלהבות מדברי ההבל. כשיצא, שאלתי את הרב איך הוא מצליח לאהוב את כולם. השיב לי הרב: כאשר מסתכלים על בחור כזה ורואים את כל הקליפות העוטפות אותו - שיער, שרשראות, מראה חיצוני מרחיק, הדבר מעכב את היכולת לאהוב אותו. אולם אני איני מסתכל כלל על הקליפות. אני מסתכל לתוך תוכו של האדם, לטוב שבו ולאור שבו, וכך אין קליפות המונעות ממני לאהוב אותו. (הוא היה אומר, עמ' 21)

סיפור הרב שבתי רוזנטל:

גבאי צדקה שאסף כסף עבור הכנסת כלה נכנס לרצי"ה, וסיפר לו על יתום ויתומה שעומדים להינשא. הושיט הרב ידו לכיסו, הוציא המחאה, ומבלי להתבונן בגובה הסכום, מסרה לגבאי. בהגיע הגבאי לביתו, בחן את הכספים שאסף, ולתדהמתו גילה שהרצי"ה נתן לו סכום עצום של כאלפיים דולר. מיד חזר לרצי"ה והעמידו על מה שחשב כטעות, אולם הרב חיך במאור פנים ואמר: "את שנותנים אין לוקחים", וסירב לקחת בחזרה את ההמחאה.

(משמיע ישועה, עמ' 415)

הרצי"ה נהג ללבוש בגד רבני ירושלמי - מעיל ארוך לגופו ומגבעת לראשו.**מספר הרב שמעון קליין:**

פעם לבש הרב בגד שאינו מספיק נאה. פניתי אליו ואמרתי לו: "צריכים חליפה חדשה לרב, בגד זה אינו לפי כבודו". באותו זמן עמד להתחתן בחור שלמד בישיבה. שאלני הרב אם רכשתי לבחור בגדים לחתונה, ומשהשבתי בשלילה אמר לי: "קודם תדאג לו, ואחר כך תדבר אתי".

(משמיע ישועה, עמ' 421)

סיפור הרב משה בן יצחק:

אחד מגדולי ראשי הישיבות באירופה בתקופה שלפני השואה כתב ספר, ובו דברים חריפים ביותר נגד הציונות ונגד הדתיים שהשתתפו בהסתדרות הציונית. לימים נספה אותו רב בשואה. באחד הימים גילה הרצי"ה שספרו של אותו רב מצוי בספריית הישיבה, ועוד באותו ערב [...] יצא הרצי"ה בחריפות כנגד אותו הרב [...]. שאלתי לתומי את הרב: "הרי הרב מקרב אליו בדרך של אהבה אפילו אוכלי טריפות ומחללי שבתות, הכיצד מתבטא הרב בכזו חריפות נגד תלמיד חכם?".

הרב השיב בהרמת קול נגדי ונבהלתי מכך. למחרת [...] אני העזתי ושאלתי את הרב על מה ולמה כעס עליי [...]. הרב הניח עליי את ידו ואני חשתי את החום הזורם אליי. הרב אמר לי: " [...] יעידו עליי במרומים, שמזה כמה עשרות שנים הצלחתי למגר לחלוטין את מידת הכעס [...] לעתים יש צורך להרים את הקול [...] לכל צעקה יש סיבה ויש יעד".

(משמיע ישועה, עמ' 404)

נספח 2ד': שמות המידות

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

סבלנות

חסד

ענווה

הימנעות מכעס

גבורה

הסתפקות במועט

התמדה

שמירת הלשון

אהבה

עין טובה

אמת

צדקה

נספח 2ה' איזוהי המידה? (דף לדוגמה)

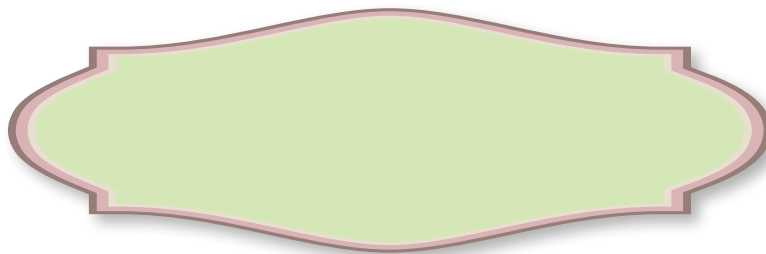
- קראו בעיון את שנים עשר הסיפורים שלפניכם (נספח ב'). והתאימו לכל סיפור שלושה פריטים:
 1. מידה מתאימה (נספח ד2')
 2. איור המשקף את המידה (נספח ג2')
 3. מקור במסכת אבות העוסק במידה זו
- עצבו דף צבעוני ומרשים עבור כל אחת משנים עשרה המידות (נספח ד2').

שם המידה

מידה בתמונה

ציטוט ממסכת אבות

סיפור על אודות הרב צבי יהודה או מדבריו של הרב

נספח 20: עבודת המידות לאור דמותו של הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

ענווה

רבי לויטס איש יבנה אומר:
מאד מאד הוי שפל רוח.

(אבות ד, ד)

אין לי כלום משלי

מידת ענווה עצומה היתה לרב צבי יהודה. היה חוזר ואומר שמשל עצמו אין לו כלום, הכול מאביו. מרוב ענוותנותו, לא הכירו אנשים רבים את גדלותו בתורה. אף תלמידי הישיבה, אלה שלא השתתפו בקביעות בשיעוריו, לא זכו להכירו כגדול בתורה. בישיבה הישנה שב"בית הרב" היה יושב על הספסל האחרון בבית המדרש. היה מתייפח בבכי כתינוק על שטועים בו במה שאין בו... וכן על שחושבים כי בקי הוא בתלמוד הירושלמי משום שהזכיר פה ושם גמרא משם. כשראה כרטיסי נסיעה של אוטובוס על הרצפה, היה מרימם בעצמו בלא לחוש לכבודו, כדי שהמנקה לא יצטרך לטרוח ולהרים.

מידתם של ישראל

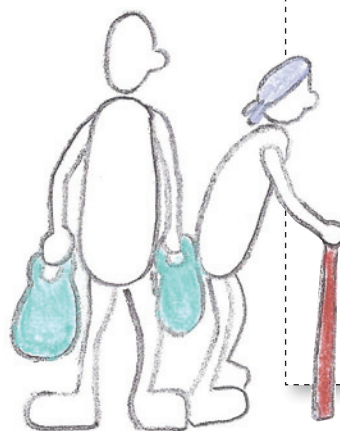
המידה היסודית של ישראל ענווה... ביסודות האומה מונחת הענווה: באברהם, גרעין האומה... "ואנוכי עפר ואפר", במשה, תחילת היותנו לעם בהופעת התורה - "ונחנו מה", והשיא, בהופעת מלכות ישראל, דוד המלך: "ואנוכי תולעת ולא איש". "אמר להם הקב"ה לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני". הקב"ה "רוצה בעמו" מתוך שהם ענוים לפניו. בתהילים קמט: "כי רוצה ה' בעמו, יפאר עבדים בישועה".

(מתוך התורה הגואלת, ח"ד עמ' קסה)

חסד

ארבע מידות באדם.
האומר שלי שלי ושלך שלך -
זו מידה בינונית [...], שלי שלך
ושלך שלך - חסיד. (אבות ה', י)
על שלושה דברים העולם עומד:
על התורה ועל העבודה ועל
גמילות חסדים.
(אבות ה', אבות א, ב)

חברים באו לגור אתי

סיפר הרב אליקים לבנון: למשפחה עם שתי בנות מבאר שבע היה חסר כסף לתשלום שכר הדירה, והם הוצאו מביתם. המשפחה נותרה חסרת כול, וכך הגיעה לירושלים. שמע עליהם הרצי"ה והכניסם לביתו. במשך תקופה ארוכה התגוררו האנשים בביתו, בישלו ואכלו במטבחו והתנהגו כבני בית. הרב הציגם כחברים שבאו להתגורר עמו, וחלק להם כבוד רב.

(הוא היה אומר, עמ' 14)

מדבריו:

הלב הוא מרכז מירוצ הדם, מרכז זרם החיים, מרכז המציאות החיונית שבאדם, הלב הוא עצם האדם. לב טוב הוא שורש הטוב שבאדם, והוא מתגלה בכל מהלך החיים של האדם. אדם עם לב טוב הוא אדם טוב, שהטוב ממלא כל עצמיותו, "כל עצמותי תאמרנה" [...] על כל פנים, מתוך אור התורה, מתוך קדושת התורה, צריכה להתגלות החיוניות של לב טוב - טוב טבעי, טוב של טבע.

(הרב אבינר, שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה)

סבלנות

מדבריו:

ארך אפים היא סבלנות, בניגוד לרגזנות, שהיא חולשת נפש, חולשת דעת וחולשת עצבים [...] לא רק בין אדם לעצמו אלא גם בפגישות בין אדם לחברו יש צורך בסבלנות [...] אבל מידת ארך אפים היא הרבה יותר מאשר סבלנות במובן הפשוט [...] זו מידה אלוקית נוראה ואיומה, זו גבורתו של הקב"ה המקיפה שמים וארץ [...] "הסובל ומעלים עין מסוררים" [...] המידה האלוקית הזו היא יסוד לסבלנות במובנה האנושי המצומצם והרגיל.

(הרב אבינר, שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה)

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם.
החכם [...] ואינו נכנס לתוך דברי
חברו. ואינו נבהל להשיב.

(אבות ה, ז)

הסתפקות במועט

בן זומא אומר: [...] איזהו עשיר?
השמח בחלקו. (אבות ד, א)

כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל,
מים במשורה תשתה,
ועל הארץ תישן.
(אבות ו, ד)

ביתו

החדר המרכזי שבו נערכו השיעורים, היה מלא וגדוש בספרים מהרצפה עד התקרה. הריהוט שבבית היה הריהוט שאותו רכשה אשתו, ומאז לא הוחלף. עם חלוף השנים הלך הריהוט והתבלה. הרב חי בצמצום רב והייתה לו התנגדות עזה לכל מה שנראה בעיניו כמותרות. בפינת החדר עמדה הספה השבורה והבלויה, שבעבר ישנו עליה מגיבורי ישראל בימי המחתרות. על השולחן עמדו מכשירי כתיבה בכוס פלסטיק פשוטה.

מוסיף הרב דב ליאור: הרב צבי יהודה הסתפק במועט. חי בצמצום רב והשתמש רק בהכרחי לחיים. הוא לא הסכים שיסיידו מחדש את ביתו. פעם, כשחלה ונזקק לאשפוז, ניצל מנהל הישיבה הרב שמעון קליין את היעדרותו, והכניס פועלים שיסיידו את הבית וינקו אותו.

סיפר הרב איתן איזמן: מעשה בפרופסור לפילוסופיה, גוי מחוץ לארץ, שנאמר לו שאם חפץ הוא לפגוש מישהו בדמות אחד הנביאים [...] שיבוא לארץ ישראל ויחפש את הרב צבי יהודה קוק.

במשך שבוע שלם בא לרצי"ה, שהקדיש לו מזמנו ולמד אתו. הגוי התפעל מהרב [...] היה אז חורף קר מאוד בירושלים, והפרופסור קפא מקור בביתו של הרצי"ה. לפני שנסע לארצו, קנה כאות תודה והוקרה תנור חשמלי, וביקש שאביא לו אותו. שאל אותי הרב מה לעשות עם התנור. תמהתי: "מה פירוש מה לעשות? - להשתמש".

גבורה

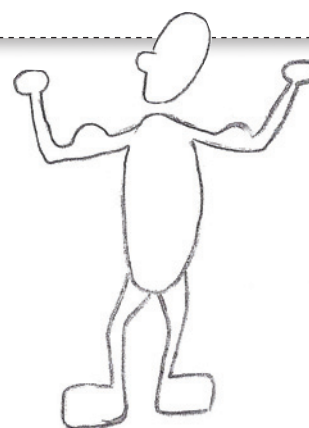
לרקוד עם רגל כואבת

הרב זלמן מלמד מספר:

כשיצא הרב מבית החולים לאחר הניתוח, בא לנוח בבית גיסו הרב נתן רענן שב"בית הרב". הוא לא יכול לצעוד על רגלו, ובקושי יצא מהחדר.

הגיע ליל יום העצמאות, ולפתע הרב קם, ירד ממיטתו והתכוון לרדת לריקודים במרכז העיר. אחותו, הרבנית בתיה-מרים, ביקשה שלא ילך, אך הוא לא שעה לדבריה, וירד לרקוד כאילו אין כל בעיה. הלכתי לידו, והחזקתי שלא ינתר, כי חששתי שתנועה חזקה תגרום נזק חמור לרגל. אך הוא רקד במלוא כוחותיו בשמחה על עצמאותנו. כזה היה כוח הגבורה שלו, למעלה מן הטבע.

(משמיע ישועה, עמ' 401)

בן זומא אומר:
[...] איזהו גיבור? הכובש את יצרו.
(אבות ד, א)

הימנעות מכעס

רבי אליעזר אומר: יהי כבוד
חברך חביב עליך כשלך, ואל
תהי נוח לכעוס.
(אבות ב, י')

סיפור הרב משה בן יצחק:

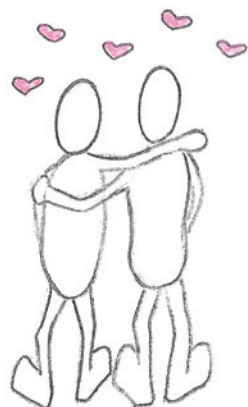
אחד מגדולי ראשי הישיבות באירופה בתקופה שלפני השואה כתב ספר, ובו דברים חריפים ביותר נגד הציונות ונגד הדתיים שהשתתפו בהסתדרות הציונית. לימים נספה אותו רב בשואה.

באחד הימים גילה הרצי"ה שספרו של אותו רב מצוי בספריית הישיבה, ועוד באותו ערב [...] יצא הרצי"ה בחריפות כנגד אותו הרב [...]. שאלתי לתומי את הרב: "הרי הרב מקרב אליו בדרך של אהבה אפילו אוכלי טריפות ומחללי שבתות, הכיצד מתבטא הרב בכזו חריפות נגד תלמיד חכם?"

הרב השיב בהרמת קול נגדי ונבהלתי מכך. למחרת [...] אני העזתי ושאלתי את הרב על מה ולמה כעס עליי [...]. הרב הניח עליי את ידו ואני חשתי את החום הזורם אליי. הרב אמר לי: "[...] יעידו עליי במרומים, שמזה כמה עשרות שנים הצלחתי למגר לחלוטין את מידת הכעס [...] לעתים יש צורך להרים את הקול [...] לכל צעקה יש סיבה ויש יעד".

(משמיע ישועה, עמ' 404)

הלל אומר:
הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב
שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה. (אבות א, יב)
כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל הדבר -
בטלה האהבה. ושאינה תלויה בדבר -
אינה בטלה לעולם. (אבות ה, טז)

אהבה

מדבריו:

מרגלא בפומיה דהרב צבי יהודה: "הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". הלל לא אמר: אוהב את הבריות כדי לקרבן לתורה, אלא: "אוהב את הבריות". זהו ערך חשוב מאוד מחמת עצמו, לא לצורך משהו אחר. מי שאוהב את הקב"ה, ודאי שהוא גם אוהב את בריותיו. מלבד זאת, יש ערך חשוב מאוד לקרב את בריותיו של הקב"ה לתורתו.

(בדרך התורה הגואלת, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ביתו פתוח לרווחה)

חברות שכזאת

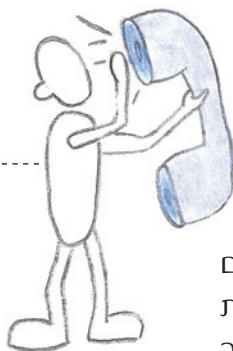
סיפר הרב זלמן מלמד:

הרב אהב אותנו מאוד, השפעתו עלינו הייתה עצומה, ואנחנו הערצנו אותו. יחד עם זאת, הוא היה גבוה מעלינו ברוח. גם הפער בגיל היה משמעותי מאוד. בתקופה הראשונה להיותי בישיבה, האווירה הייתה טובה מאוד, ובכל זאת הייתה לי תחושת בדידות.

סיפרתי את תחושותיי לרב צבי יהודה, אמרתי לו: "אינני יודע מה לעשות. אני אוהב מאוד ללמוד, אוהב את הישיבה ואוהב את הרב, אך אין לי מספיק חברים". אמר לי הרצי"ה: "מה הבעיה? אנחנו נהיה חברים. אני אספר לך את שמעיק עליי, אתה תספר לי את שמעיק עליך". הדבר הרגיעני ושימח מאוד את לבי.

(משמיע ישועה, עמ' 458)

שמירת הלשון

תיקון תמידי

סיפר הרב אלי סדן: לאחר מספר פעמים שחזרנו על ספר "שמירת הלשון" בשעת הצהריים, ניגשנו לרב ושאלנוהו אם אפשר ללמוד ספר אחר. ענה הרב בשאלה: "האם כבר אין לכם מה לתקן בשמירת הלשון?".

אוזן שלא שמעה

סיפר הרב דוד חי הכהן: פעם בא לבקר את רבנו עיתונאי הנחשב לאנטי דתי על מנת לראיינו. תוך כדי שיחה אמר דברים לא ראויים על דתיים, ושאל שאלה מתריסה. הגיב הרב ואמר: "אינני שומע". שאל העיתונאי את השאלה בקול רם יותר, ושוב אמר לו הרב: "אינני שומע". והעיתונאי מגביה את קולו וחוזר על שאלתו בצעקה, ועדיין הרב בשלו: "אינני שומע". התלמידים, שהמתינו באותה עת בחוץ לתחילת השיעור, שמעו את הקולות הרמים הבוקעים מהחדר, ולא הבינו מה פשר הצעקות בבית הרב. כך חזר הדבר ונשנה כמה וכמה פעמים, המראיין צועק, והרב טוען שאינו שומע, עד שלפתע קלט העיתונאי שאין כאן בעיה פיזית טכנית, אלא שכאשר משמיעים נאצות, גידופים וחרפות - אוזנו של הרב נאטמת והוא איננו שומע. (הוא היה אומר, עמ' 69-70)

הרב צבי יהודה תלה בישיבה מודעה המחייבת לימוד ספרי החפץ חיים לפני תפילת מנחה. באחד הימים הכריז, שמי שדיבר לשון הרע, שלא יעז להיכנס לביתו באותו יום.

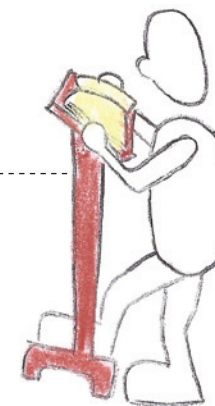
(בדרך התורה הגואלת, ישיבת "מרכז הרב" בקריית משה, שיעורי הרב לתלמידי הישיבה)

מדבריו: לביטוי שמירת הלשון יש מובן של המְתָנָה, כמו "ואביו שמר את הדבר" [...] צריך קצת התעכבות, כאשר עולה איזה דיבור על הדעת, אין הכרח לפטפט מיד [...] ברגע. בריא מאד להתאפק ולהתגבר [...] אולי בינתיים יבוא קצת שכל... הרגל פטפטנות ללא שמירת הלשון בכל מיני מקצועות ובכל מיני אופנים, בין אדם לחברו ובין אדם לה' [...] אין קץ כמה מתלכלכים בזה.

(שיחות הרב צבי יהודה, מצורע, סדרה ב)

שמעון בנו אומר: [...] וכל המרבה דברים מביא חטא.
(אבות א, יז)

התמדה

מדבריו: גדלות בתורה, ודבקות בתורה, ושקידת התורה - זהו שליחותנו ההיסטורית האלוקית בדורותינו. מתוך שאיפת הגדלות בתורה, ובניין גאונים וצדיקים בישראל, ומורי הוראה בישראל, מתוך ריבוי שקידת התורה ועמל התורה בכל חלקי התורה, מתוך כך, צריכה להתגלות התפארת הגדולה של קידוש השם הגדול.

מזהה ספרים עלומים

סיפר הרב אליעזר מלמד: לאחר השואה, כשהובאו לבית הספרים הלאומי ספרים שניצלו מבתי המדרשות ובתי הכנסיות שבאירופה, פעמים רבות היו הספרים חסרים את שערי הפתיחה, ונותרו ספרים אשר הספרנים והמומחים השונים לא הצליחו לפענח את שם הספר ומחברו. היו מביאים את הספרים הללו לרצי"ה, שהיה בקי באלפי ספרים, וכשרפרף בדפיהם, ידע מזיכרונו לומר מהו הספר ומיהו מחברו.

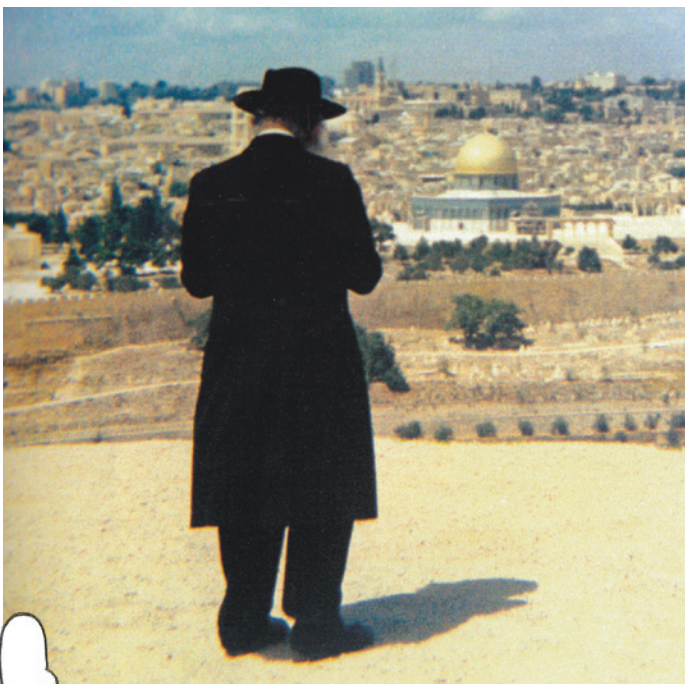
גם בעת מחלה מעיינים

הרב יוסף בדיחי, משמשו בקודש של הרצי"ה: באחד הימים שכב רבנו על מיטת חוליו כשהוא סובל מייסורים נוראיים. כדי להקל במעט את ייסוריו, ניגשתי בחרדת קודש והצעתי: "אולי אפשר לתת לכבוד הרב ספר לעיין?". התשובה הייתה בנעימות וחרף הכאבים הנוראיים: "אני מעיין!" השתהיתי מעט, ונוכחתי שהייסורים מתגברים ומחריפים. אזרתי אומץ וניגשתי בחרדה גדולה והצעתי שוב: "אולי אפשר לתת לכבוד הרב ספר לעיין?". הרב ענה בקול ובצורה חד משמעית: "אני כולי עיין!".

(הוא היה אומר, עמ' 29-31, 35)

רבי אלעזר אומר:
הוי שקוד ללמוד תורה [...], ודע
לפני מי אתה עמל, ונאמן הוא בעל
מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך.
(אבות ב, יד)

צדקה

מרבה צדקה - מרבה שלום.
(אבות ב, ז)

סיפור הרב שבתי רוזנטל:

גבאי צדקה שאסף כסף עבור הכנסת כלה נכנס לרצי"ה, וסיפר לו על יתום ויתומה שעומדים להינשא. הושיט הרב ידו לכיסו, הוציא המחאה, ומבלי להתבונן בגובה הסכום, מסרה לגבאי.

בהגיע הגבאי לביתו, בחן את הכספים שאסף, ולתדהמתו גילה שהרצי"ה נתן לו סכום עצום של כאלפיים דולר. מיד חזר לרצי"ה והעמידו על מה שחשב כטעות, אולם הרב חי"ך במאור פנים ואמר: "את שנותנים אין לוקחים", וסירב לקחת בחזרה את ההמחאה.

(משמיע ישועה, עמ' 415)

הרצי"ה נהג ללבוש בגד רבני ירושלמי - מעיל ארוך לגופו ומגבעת לראשו.

מספר הרב שמעון קליין:

פעם לבש הרב בגד שאינו מספיק נאה. פניתי אליו ואמרתי לו: "צריכים חליפה חדשה לרב, בגד זה אינו לפי כבודו". באותו זמן עמד להתחתן בחור שלמד בישיבה. שאלני הרב אם רכשתי לבחור בגדים לחתונה, ומשהשבתי בשלילה אמר לי: "קודם תדאג לו, ואחר כך תדבר אתי".

(משמיע ישועה, עמ' 421)

אמת

מספר הרב חיים דרוקמן:

"תורת אמת הייתה בפיהו" - כל מי שהכירו למד לדעת שהוא אמר בדיוק מה שחשב, וחשב מה שהוא אמר. אמת מוחלטת הייתה בפיו, וזה היה אחד הצדדים שכל כך משכו באישיותו. צעירים ומבוגרים מכל הגוונים נמשכו אליו, מפני שידעו שאמת בפיהו. לא היו אצלו שום חשבונות צדדיים: האמת נאמרה במלוא עוצמתה. מעולם לא עיוות את הדברים מתוך חשבון קטנוני כלשהו, משום "מה יאמרו". (משמיע ישועה, עמ' 395)

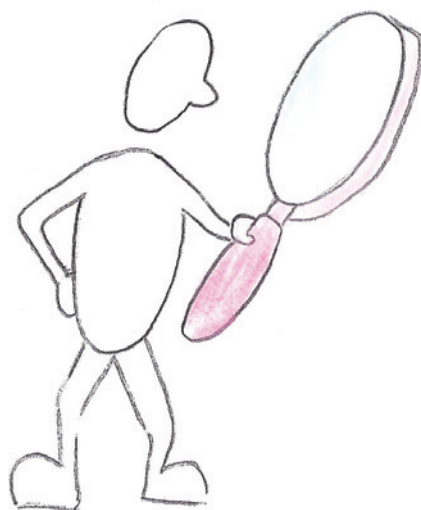
רבן שמעון בן גמליאל אומר:
על שלושה דברים העולם עומד:
על הדין ועל האמת ועל השלום.
(אבות א, יח)

עין טובה

אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה
שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר: עין טובה.

(אבות ב, ט)

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו - מתלמידיו
של אברהם אבינו [...] עין טובה ורוח נמוכה
ונפש שפלה. (אבות ה, יט)

להביט מבעד לקליפות

סיפר ר' ישראל גולדברג: בחור ישיבה שהיה קשור לרצי"ה נסע להודו, ושב ארצה עם קוקו בשער ושרשראות לצווארו. הוא ניגש לבקר את הרצי"ה ובידו ספר של עבודה זרה העוסק בתורות המזרח ובו ציורים שונים של הבודהא. הוא הושיטו בהתלהבות לרצי"ה ואמר: ראה איזה ספר חשוב ועתיק הבאתי, בן אלפי שנים, עתיק יותר מהתורה.

כל הנוכחים נדהמו מעוזת המצח של הבחור, בהביאו ספר עבודה זרה, וחשבו בלבם שיש לסלקו מיד מהבית, אך הרב כלל לא התרגש. בשקט ובשלווה הוא דפדף בספר ותוך כדי זה אמר באדישות ובביטול: "באמת? דברים חדשים, שלא ראינו כמותם, ולא שמענו כמותם... הרי כל הדברים בספר אין להם כל יסוד, כל הנאמר הם המצאות חדשות...". בדרך זו הוציא הרב לבחור את תחושת ההתלהבות מדברי ההבל. כשיצא, שאלתי את הרב איך הוא מצליח לאהוב את כולם.

השיב לי הרב: כאשר מסתכלים על בחור כזה ורואים את כל הקליפות העוטפות אותו - שיער, שרשראות, מראה חיצוני מרחיק, הדבר מעכב את היכולת לאהוב אותו. אולם אני איני מסתכל כלל על הקליפות. אני מסתכל לתוך תוכו של האדם, לטוב שבו ולאור שבו, וכך אין קליפות המונעות ממני לאהוב אותו.

(הוא היה אומר, עמ' 21)

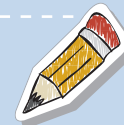
נספח 3: פתקי "העצות הטובות"

עין טובה

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

גבורה

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

יושר

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

שמחה

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

התמדה

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

נספח 3: (המשך)

חינוך חברתי-ערכי על-יסודי

ענווה

1.

2.

3.

4.

אהבה

1.

2.

3.

4.

נדיבות

1.

2.

3.

4.

סבלנות

1.

2.

3.

4.

חסד

1.

2.

3.

4.

רגישות

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

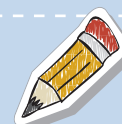
זריזות

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

טוב לב

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

הסתפקות במועט

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

עקביות

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____